

HET PUTTERTJE

DONNA TARTT BIJ DE BEZIGE BIJ

De verborgen geschiedenis
De kleine vriend

Donna Tartt

Het puttertje

Vertaald door
Sjaak de Jong, Paul van der Lecq en
Arjaan van Nimwegen

2013

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs van
het Nederlands Letterenfonds.

Het citaat van Arthur Rimbaud is overgenomen van Paul Claes' vertaling van *Illuminations*, Amsterdam, Athenaeum—Polak & Van Genneep, 1999. Het betreft een citaat uit het prozagedicht 'Zinnen'. Het citaat uit het gedicht 'In den nacht op het strand' ('On the Beach at Night') van Walt Whitman is vertaald door W.G. van Nouhuys (*De Gids*, jaargang 58 (1894), P.N. van Kampen & Zoon, Amsterdam). De overige citaten zijn vertaald door de vertalers zelf. Passages uit het lied 'Ach, śpij kochanie' © Ludwik Starski en Henryk Wars, 1938; met toestemming van Allan Starski.

Copyright © 2013 Tay, Ltd.

Copyright Nederlandse vertaling © 2013 Sjaak de Jong,

Paul van der Lecq, Arjaan van Nimwegen

Oorspronkelijke titel *The Goldfinch*

Oorspronkelijke uitgever Little, Brown and Company, New York

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie *Het puttertje*, 1654 (olieverf op doek), Carel Fabritius

(1622-1654), Mauritshuis, Den Haag; © The Bridgeman Art Library

Foto auteur Beowulf Sheehan

Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven

Druk Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

ISBN 978 90 234 8491 2

NUR 302

www.debezigebij.nl

Voor moeder,

Voor Claude

I

Het absurde bevrijdt niet, het bindt.

– ALBERT CAMUS

HOOFDSTUK 1

Jongen met schedel

I

Ik was nog in Amsterdam toen ik voor het eerst in jaren over mijn moeder droomde. Ik zat al meer dan een week opgesloten in mijn hotel, bang om iemand te bellen of naar buiten te gaan, en mijn hart kromp ineen bij de onschuldigste geluiden: de liftbel, een rammeleend serveerwagentje, zelfs kerkklokken die het uur sloegen, de Westertoren, de Krijtberg; de galm had een duistere klank, alsof hij naderend onheil afkondigde, als in een sprookje. Overdag zat ik op het voeteneind van het bed en deed mijn best iets te begrijpen van het Nederlandse televisienieuws (hopeloos, want ik kende geen woord Nederlands) en als ik het had opgegeven, ging ik aan het raam zitten uitkijken over de gracht met mijn jas aan – want ik was overhaast uit New York vertrokken en de spullen die ik bij me had waren zelfs binnen niet warm genoeg.

Buiten niets dan drukte en vrolijkheid. Het was Kerstmis, 's avonds flonkerden er lichtjes op de bruggen; roodwangige dames en heren met wapperende sjaals fietsten ratelend in de ijzige wind over de kinderkopjes met kerstbomen op hun bagagedragers gebonden. 's Middags speelde een amateurorkestje kerstliedjes, die blikkerig en breekbaar in de winterlucht zweefden.

Rommelige dienbladen van de roomservice, te veel sigaretten, lauwe wodka uit de taxfree shop. In die rusteloze dagen van afzondering leerde ik elke centimeter van de kamer kennen zoals een gevangene zijn cel. Ik was voor het eerst in Amsterdam; ik had bijna niets van de stad gezien en toch deed de kamer zelf in zijn kille, tochtige, zongebleekte schoonheid uitgesproken Noord-Europees aan, een miniatuurmodel van Nederland: witkalk en protestantse nuchterheid

vermengd met bontgekleurde weelde, aangevoerd door koopvaardij-schepen uit de Oost. Ik besteedde een onzinnige hoeveelheid tijd aan het bestuderen van een tweetal olieverfschilderijtjes in vergulde lijsten die boven het bureau hingen, een met schaatsende boeren op een bevroren vijver bij een kerk, het andere met zwalkende zeilschepen op een ruwe winterse zee: decoratieve kopieën, niets bijzonders, hoewel ik ze nauwkeurig bekeek alsof ze in code de sleutel bevatten tot de kern van de oude Vlaamse meesters. Natte sneeuw tikte tegen de ruiten en miezerde over de gracht, en ondanks het luxueuze brokaat en de zachte vloerbedekking bracht het winterlicht een kille sfeer van 1943 binnen, ontbering en schaarste, slappe thee zonder suiker en met honger naar bed.

Elke morgen in alle vroegte, als het buiten nog donker was en voordat de receptie weer op volle sterkte was en het druk werd in de lobby, liep ik de trap af om de kranten te halen. Het hotelpersoneel bewoog zich fluisterend en met zachte tred voort, hun blikken gleden koel over me heen alsof ze me niet echt zagen, de Amerikaan in kamer 27 die overdag nooit beneden kwam; en ik probeerde mezelf gerust te stellen dat de nachtmanager (donker pak, kortgeknipt, hoornen bril) vermoedelijk zijn best zou doen om problemen of opschudding te vermijden.

De *Herald Tribune* had geen nieuws over mijn hachelijke situatie, maar de Nederlandse kranten stonden er vol mee: vette blokken tekst in een taal die ik net niet kon ontcijferen, een kwelling. *Onopgeloste moord. Onbekende*. Ik ging naar boven, stapte weer in bed (volledig gekleed omdat het zo koud was in de kamer) en legde de kranten open op de sprei: foto's van politiewagens, lint gespannen om de plaats van het misdrijf, zelfs de koppen waren onbegrijpelijk voor me, en al kwam mijn naam er zo te zien niet in voor, ik zou er nooit achter komen of ze een signalement van mij gaven of informatie achterhielden voor de lezers.

De kamer. De radiator. *Een Amerikaan met een strafblad*. Olijfgroen grachtenwater.

Omdat ik totaal verkild en ziek was en meestal geen idee had wat ik moest doen (ik was behalve warme kleren ook een boek vergeten),

bleef ik het grootste deel van de dag in bed. Halverwege de middag leek de avond al te vallen. Vaak zweefde ik bij het geritsel van de verspreide kranten tussen slapen en waken, en de angsten die mij wakend vervulden vertroebelden meestal ook mijn dromen: rechtszaken, opengebarsten koffers en kleren verspreid over de landingsbaan, en eindeloze gangen op luchthavens waar ik rende op weg naar vliegtuigen waarvan ik wist dat ik ze nooit zou halen.

Omdat ik koortsig was had ik een hoop bizarre en buitengewoon levendige dromen waarin ik zwetend rondploeterde zonder te weten of het dag of nacht was, maar in de laatste, de ergste nacht droomde ik over mijn moeder: een korte, geheimzinnige droom die meer had van een visitatie. Ik was in de winkel van Hobie – preciezer gezegd, in een spookachtige droomruimte die eruitzag als een schetsmatige versie van de winkel – toen ze opeens achter me opdook zodat ik haar beeld achter me in een spiegel zag. Zodra ik haar in de gaten kreeg was ik verlamd van geluk; ze was het, tot in het kleinste detail, zelfs het patroon van haar sproeten; ze glimlachte naar me, mooier en toch niet ouder, zwart haar, de grappig opkrullende mond. Geen droom maar een aanwezigheid die de hele kamer vulde: een kracht op zichzelf, een levend wezen uit een andere wereld. En hoe graag ik het ook wilde, ik wist dat ik me niet kon omdraaien, dat een rechtstreekse blik op haar de wetten van haar en mijn wereld zou overtreden; ze was naar me toe gekomen op de enige manier waarop ze dat kon, en onze ogen ontmoetten elkaar een lang, stil moment in de spiegel. Maar net toen het leek dat ze ging spreken – met wat een lichte mengeling van geamuseerdheid, genegenheid en ergernis leek – schoof er een nevel tussen ons in en werd ik wakker.

II

Het zou allemaal beter gelopen zijn als ze nog had geleefd. In werkelijkheid stierf ze toen ik nog een kind was, en al is alles wat me sindsdien is overkomen mijn eigen schuld geweest, toch verloor ik met haar elk uitzicht op een baken dat me de weg had kunnen wijzen

naar een gelukkiger plek en een minder eenzaam, prettiger leven.

Haar dood als scheidslijn. Voor en na. En hoe treurig het ook is om het na al die jaren toe te geven, nooit ben ik meer iemand tegengekomen door wie ik me zo bemind voelde als door haar. In haar aanwezigheid kwam alles tot leven, ze verspreidde een betoverend theaterlicht om zich heen, zodat alles wat je door haar ogen zag helderder van kleur werd dan normaal – ik herinner me hoe ik een paar weken voor haar dood laat in de avond met haar at in een Italiaans restaurant in Greenwich Village, en hoe ze plotseling mijn mouw vastpakte bij de bijna pijnlijk mooie aanblik van een verjaardagstaart met brandende kaarsen, die in processie vanuit de keuken werd binnengedragen. Een zwakke lichtkring kwam aangezweefd over het donkere plafond en toen werd de taart neergezet, schitterend te midden van de familie, het gezicht van een oude dame straalde van geluk, iedereen glimlachte, de obers deden met hun handen op hun rug een stap achteruit – het was maar een gewoon verjaardagsdiner dat je in elk goedkoop restaurant in de stad kon meemaken, en ik weet zeker dat ik het me niet eens meer zou herinneren als ze niet zo kort daarna gestorven was, maar na haar dood heb ik er telkens weer aan gedacht en ik zal er vast mijn hele leven aan denken: die cirkel van kaarslicht, een tableau vivant van alledaags, doodgewoon geluk dat verloren ging toen ik haar verloor.

Ze was mooi, dat ook. Dat is bijna van ondergeschikt belang, maar ze was het wel. Toen ze net uit Kansas naar New York gekomen was, werkte ze parttime als fotomodel, al was ze te onzeker voor de camera om er erg goed in te zijn; wat zij had was niet in fotobeelden te vertalen.

En toch was ze helemaal zichzelf, een zeldzaamheid. Ik kan me niet herinneren ooit iemand gezien te hebben die echt op haar leek. Ze had zwart haar, een lichte huid die in de zomer sproeten kreeg, porseleinblauwe ogen met veel licht erin, en haar schuine jukbeenderen vertoonden zo'n buitenissige mengeling van indiaanse en Keltische trekken dat mensen soms dachten dat ze IJslands was. In werkelijkheid was ze half Iers, half Cherokee en kwam ze uit een stadje in Kansas bij de grens van Oklahoma, en ze maakte me graag aan

het lachen door zichzelf een *Okie* te noemen, ook al was ze zo stralend, prikkelbaar en stijlvol als een renpaard. Dat exotische karakter komt op foto's helaas wat te sterk en grimmig over – haar sproeten onzichtbaar onder make-up, haar haar in een paardenstaart in haar nek als een edelman uit *Het verhaal van prins Genji* – en wat totaal niet overkomt is haar warmte, haar vrolijke onvoorspelbaarheid, en daarvan hield ik het meest. Uit de ingetogenheid die ze op foto's vertoont blijkt hoezeer ze de camera wantrouwde, ze straalt een tijgerachtige waakzaamheid uit, alsof ze zich wapent tegen aanvallen. Maar in het echt was ze niet zo. Ze bewoog zich heftig en gespannen, met onverwachte en snelle gebaren, altijd zat ze op het puntje van haar stoel, als een lange, sierlijke moerasvogel, op het punt om opgeschrikt weg te vliegen. Ik hield van het sandelhoutparfum dat ze gebruikte, verrassend scherp, en ik hield van het geritsel van haar gesteven blouse als ze zich vooroverboog om me op mijn voorhoofd te kussen. En door haar lach alleen al wilde je stoppen met waar je mee bezig was en haar achternagaan op straat. Overal waar ze kwam loerden mannen naar haar, en soms keken ze op een manier die mij niet erg zinde.

Haar dood was mijn schuld. Anderen hebben me er altijd een beetje te snel van verzekerd dat dat niet zo was, want ja: 'nog maar een kind', 'wie had het kunnen weten', 'vreselijk ongeluk', 'puur pech', 'het had iedereen kunnen overkomen', het is allemaal volkomen waar en ik geloof er geen woord van.

Het gebeurde in New York, op 10 april, veertien jaar geleden. (Zelfs mijn hand stukt bij de datum, ik heb me ertoe moeten dwingen om die op te schrijven en de pen over het papier te laten glijden. Vroeger was het een doodgewone dag, maar nu steekt hij uit de kalender omhoog als een roestige spijker.)

Als de dag volgens plan verlopen was, zou hij onopgemerkt zijn voorbijgegaan, opgeslokt zonder een spoor achter te laten, samen met mijn hele jaar in de tweede klas. Wat zou ik me er nu dan van herinneren? Weinig of niets. Maar natuurlijk is de sfeer van die dag tastbaarder dan het heden, tot en met het doorweekte, natte gevoel dat in de lucht hing. Het had die nacht geregend, een vreselijke hoos-

bui, winkels waren ondergelopen en een paar metrostations waren gesloten, en we stonden met z'n tweeën op de soppende loper voor ons appartementengebouw, terwijl haar lievelingsportier, Goldie, die dol op haar was, achteruitliep over 57th Street en met opgestoken arm floot om een taxi aan te houden. Auto's zoefden langs door opspattende vuile nevels; zware regenwolken joegen hoog boven de wolkenkrabbers, braken soms open om plaats te maken voor stukken helderblauwe lucht, en beneden, op straat, onder de uitlaatgasen, voelde de wind vochtig aan, zacht als de lente.

'Ach, hij is vol, mevrouw,' riep Goldie boven het straatrumoer uit en hij stapte opzij op het moment dat er een taxi de hoek om spetterde en zijn taxilicht doofde. Hij was de kleinste van de portiers: een bleek, mager, levendig mannetje, een licht getinte Porto Ricaan, voormalig vedergewicht bokser. Al was zijn gezicht opgezwollen van de drank (soms begon hij zijn nachtdienst in een walm van J&B), hij was pezig en gespierd en snel – altijd geintjes maken, altijd een rookpauze nemen op de hoek, van de ene voet op de andere springen en in zijn witte handschoenen blazen als het koud was en met grappen in het Spaans de andere portiers aan het lachen maken.

'Heb u erge haast vanmorgen?' vroeg hij aan mijn moeder. Zijn naamkaartje vermeldde BURT D., maar iedereen noemde hem Goldie vanwege zijn gouden tand en omdat zijn achternaam, De Oro, 'goud' betekent in het Spaans.

'Nee, tijd genoeg, niks aan de hand.' Maar ze zag er uitgeput uit en haar handen trilden toen ze haar sjaal weer omknoopte, die losgeraakt was en in de wind wapperde.

Goldie moest het zelf gemerkt hebben, want hij wierp mij een licht afkeurende blik toe – ik was teruggeweken tegen de betonnen plantenbak voor het gebouw en keek alle kanten op behalve de hare.

'Gaan jullie niet met de metro?' vroeg hij me.

'We moeten wat boodschappen doen,' zei mijn moeder zonder veel overtuiging, toen ze doorhad dat ik niet wist wat ik moest zeggen. Meestal lette ik niet erg op wat ze droeg, maar wat ze die ochtend aanhad (witte trenchcoat, doorzichtige roze sjaal, tweekleurige lage schoenen, zwart-wit) staat zo krachtig in mijn geheugen gegrift

dat het me nu moeite kost om me haar anders te herinneren.

Ik was dertien. Ik denk er niet graag aan terug hoe ongemakkelijk we die laatste morgen met elkaar omgingen, we deden zo stug dat het de portier opviel; op andere momenten zouden we reuzegezellig hebben gepraat, maar die morgen hadden we elkaar weinig te zeggen omdat ik geschorst was van school. De dag daarvoor hadden ze haar op haar werk gebeld, ze was woedend en zwijgend thuisgekomen, en het erge was dat ik niet eens wist waarvoor ik geschorst was, al wist ik voor zo'n vijfenzeventig procent zeker dat meneer Beeman (onderweg van zijn kamer naar de docentenkamer) precies op het verkeerde moment uit het raam op de overloop op de eerste verdieping had gekeken en me had zien roken op het schoolterrein. (Of eigenlijk had hij me bij Tom Cable zien staan terwijl hij rookte, wat op mijn school praktisch dezelfde overtreding betekende.) Mijn moeder had een afkeer van roken. De ouders van mijn moeder – over wie ik graag verhalen hoorde en die zo gemeen waren geweest om dood te gaan voor ik ze kon leren kennen – waren vriendelijke paardenfokkers geweest, die het hele westen door trokken en Morgans fokten voor de kost: levenslustige types die cocktails dronken, canasta speelden, elk jaar naar de Kentucky Derby gingen en overal in huis zilveren dozen met sigaretten hadden staan. Toen kwam mijn grootmoeder op een dag uit de stal, ze klapte dubbel en begon bloed op te geven, en in de verdere puberjaren van mijn moeder stonden er zuurstofflessen op de veranda en bleef de zonwering in de slaapkamer omlaag.

Maar zoals ik vreesde, en niet zonder reden, was Toms sigaret maar het topje van de ijsberg. Ik had al een tijd gedonder op school. Het was allemaal begonnen, of beter gezegd, gaan escaleren, toen mijn vader een paar maanden daarvoor was weggelopen en mijn moeder en mij in de steek had gelaten. We hadden hem nooit zo gemogen en mijn moeder en ik waren over het algemeen veel gelukkiger zonder hem, maar andere mensen leken hevig geschokt door de abrupte manier waarop hij ons had achtergelaten (zonder geld, alimentatie of nieuw adres), en de leraren op mijn school aan de Upper West Side hadden zo met me te doen, waren zo scheutig met hun begrip en steun dat ze mij – een leerling met een beurs – met speciale

toegeeflijkheid behandelden: ik mocht werkstukken later inleveren en kreeg herkansingen; maandenlang lieten ze de teugels vieren, tot ik mezelf in een heel diep gat had weten te manoeuvreren.

Dus waren wij tweeën, mijn moeder en ik, ontboden voor een bespreking op school. De afspraak was pas om halftwaalf, maar omdat mijn moeder toch de ochtend vrij had moeten nemen, gingen we al vroeg naar de West Side om te ontbijten (en, naar ik aannam, een ernstig gesprek te voeren) en een verjaarscadeau te kopen voor iemand op haar werk. De avond ervoor was ze tot halfdrie op geweest, had ze met een gespannen gezicht in het schijnsel van haar computer e-mails zitten schrijven en ervoor gezorgd dat alles geregeld was voor de ochtend dat ze niet op haar werk zou zijn.

‘Ik weet niet wat u vindt,’ zei Goldie nogal fel tegen mijn moeder, ‘maar ik heb het wel gehad met dat voorjaar en al die nattigheid. Regen, regen...’ Hij huiverde, maakte een gebaar alsof hij zijn kraag opzette en tuurde naar de lucht.

‘Het schijnt vanmiddag op te klaren, geloof ik.’

‘Ja, ik weet het, maar ik ben aan de zómer toe.’ Hij wreef in zijn handen. ‘De mensen gaan de stad uit, ze hebben er genoeg van, ze klagen over de hitte, maar ik – ik ben een tropische vogel. Hoe warmer hoe beter. Laat maar komen!’ Hij stampte met zijn hakken op het plaveisel. ‘En weet u wat ik nou het mooiste vind? Dat het hier zo stil is zodra het juli wordt. Het pand is helemaal leeg en verlaten, iedereen is weg, snapt u?’ Hij knipte met zijn vingers, een taxi stooft langs. ‘Dat is mijn vakantie.’

‘Maar smelt je hier dan niet weg?’ Mijn gereserveerde vader had daar een hekel aan gehad, haar neiging om gesprekken aan te knopen met serveersters, portiers, kortademige oude mannetjes in de stomerij. ‘Ik bedoel, in de winter kun je tenminste een extra jas aantrekken.’

‘Nou, werkt u weleens ’s winters aan de deur? Ik kan u wel zeggen dat dát pas koud is. Maakt niet uit hoeveel jassen en petten je opzet. Je staat hier maar, in januari, februari, en de wind komt vanaf de rivier. Brrr.’

Ik beet vol ergernis op mijn duimnagel en staarde naar de taxi’s

die langs Goldies opgeheven arm raasden. Ik wist dat het wachten tot de bespreking om halftwaalf een marteling zou zijn; en het enige wat ik kon doen was me gedeisd houden en er geen verwijtende vragen uit flappen. Ik had geen idee waarmee ze mijn moeder en mij zouden overvallen zodra we in dat kantoortje zaten; alleen al het woord ‘bespreking’ deed denken aan gezagsdragers, beschuldigingen en dreigementen, mogelijk definitieve schorsing. Het zou een ramp zijn als ik mijn beurs kwijtraakte; sinds mijn vader weg was, waren we blut, we hadden nauwelijks geld voor de huur. En bovenal: ik was doodsbenuwd dat meneer Beeman er hoe dan ook achter gekomen was dat Tom Cable en ik hadden ingebroken in leegstaande vakantiehuizen, toen ik bij hem in de Hamptons logeerde. Ik zeg wel ‘ingebroken’, maar we hadden geen sloten geforceerd of schade aangericht – Toms moeder was makelaar, we kwamen binnen met reservesleutels die we van het bord in haar kantoor hadden gegrist. We snuffelden voornamelijk kasten door en rommelden in laden, maar we hadden ook weleens wat gepikt: bier uit een koelkast, een paar Xbox-spelletjes en een dvd (Jet Li, *Unleashed*), en geld, ongeveer 92 dollar alles bij elkaar, verkreukelde briefjes van vijf en tien uit een pot in een keuken, stapeltjes kleingeld uit washokken.

Telkens als ik daaraan dacht, werd ik misselijk. Het was maanden geleden dat ik daar bij Tom was geweest, maar al hield ik mezelf voor dat meneer Beeman onmogelijk kon weten dat wij huizen binnengedrongen waren – hoe zou hij het kunnen weten? – schoot mijn fantasie in paniek alle kanten op. Ik had me voorgenomen Tom niet te verklikken (al was ik er niet zeker van dat hij mij niet verklikt had) maar ik zat wel behoorlijk knijp. Hoe had ik zo stom kunnen zijn? Inbreken was een misdrijf, mensen gingen ervoor de cel in. Uren had ik die nacht gekweld wakker gelegen, woelend in mijn bed en starend naar de woeste regenvlagen die tegen mijn raam zwiepten en me afvragend wat ik moest zeggen als ze ermee aankwamen. Maar hoe kon ik mezelf verdedigen als ik niet eens wist wat zij wisten?

Goldie slaakte een diepe zucht, liet zijn hand zakken en liep achterwaarts op zijn hakken tot waar mijn moeder stond.

‘Ongelooflijk,’ zei hij tegen haar, één oog vermoeid op de straat

gericht. ‘We hebben die overstroming in SoHo, hebt u vast wel over gehoord, en Carlos zei dat er bij het VN-gebouw een paar straten zijn afgesloten.’

Somber staarde ik naar de stoet werknemers die uit de stadsbus naar buiten stroomde, vreugdeloos als een zwerm horzels. We hadden misschien meer geluk gehad als we een paar straten verder naar het westen waren gaan lopen, maar mijn moeder en ik hadden genoeg ervaring met Goldie om te weten dat hij beledigd zou zijn als we er zelf op uit gingen. Maar net op dat moment – zo plotseling dat we alle drie opschrokken – schoof een taxi met brandend bordje de rijstrook over in onze richting en deed een waaier naar riool ruikend water opspatten.

‘Kijk uit!’ zei Goldie en hij sprong opzij terwijl de taxi tot stilstand kwam – en toen zag hij dat mijn moeder geen paraplu had. ‘Wacht,’ zei hij, en hij snelde de lobby in naar de verzameling verloren en vergeten paraplu’s die hij in een koperen bus naast de haard bewaarde en op regenachtige dagen uitdeelde.

‘Nee,’ riep mijn moeder en ze rommelde in haar tas op zoek naar haar zuurstokkleurig gestreepte opvouwparapluutje, ‘doe geen moeite, Goldie, ik heb er een.’

Goldie schoot terug naar de stoep en deed het taxiportier achter haar dicht. Toen boog hij zich voorover en klopte op het raam.

‘Maak er een mooie dag van,’ zei hij.

III

Ik zie mezelf graag als een goede waarnemer (zoals we allemaal vermoedelijk doen) en bij het noteren van dit alles is het verleidelijk om naderende donkere wolken te schetsen. Maar ik was doof en blind voor de toekomst, mijn enige – verpletterende – zorg was de bespreking op school. Toen ik Tom belde om te zeggen dat ik geschorst was (fluisterend door de vaste telefoon; ze had mijn mobiel ingenomen) leek hij niet al te verbaasd. ‘Hoor eens,’ onderbrak hij me, ‘doe nou niet zo stom, Theo, niemand weet iets, hou gewoon je kaken op el-

kaar,' en voor ik nog een woord kon uitbrengen, zei hij: 'Sorry, ik moet je hangen,' en dat deed hij.

In de taxi probeerde ik mijn raampje op een kier te zetten voor wat frisse lucht, maar dat lukte niet. Het stonk alsof iemand op de achterbank een baby had verschoond of misschien wel echt gescheuten had en dat daarna had willen verdoezelen met veel kokos-luchtverfrisser die rook naar zonnebrandlotion. De zittingen waren vettig en gerepareerd met tape en de schokbrekers deden praktisch niets. Telkens als we over een hobbel reden, klapperden mijn tanden en rammelden de religieuze frutsels die aan de binnenspiegel hingen: medaillons, een kromzwaard aan een plastic kettinkje en een goeroe met tulband en baard die met doordringende blik naar de achterbank staarde, zijn handpalm zegenend geheven.

Langs Park Avenue stonden rode tulpen in het gelid toen we voorbijstoven. Amper hoorbare golven Bollywood-popmuziek, nauwelijks meer dan een soort gejang, drongen hypnotiserend mijn oren binnen. De bladeren botten net uit aan de bomen. Bezorgers van D'Agostino en Gristede duwden karren vol boodschappen; drukbezette zakenvrouwen op naaldhakken beenden over de stoep en sleepten onwillige kleuters achter zich aan; een gemeentewerker in uniform veegde afval uit de goot op een blik aan een steel; advocaten en beurshandelaren staken hun hand uit en keken fronsend naar de lucht. We hotsten over de avenue (mijn moeder zag er beroerd uit, ze klampte zich aan de leuning vast) en ik keek uit het raam naar de chagrijnige alledaagse gezichten (zorgelijk ogende mensen in regenjassen die grimmig samendromden bij oversteekplaatsen, mensen die koffie dronken uit papieren bekertjes en vluchtig links en rechts kijkend in hun mobiel praatten) en deed enorm mijn best niet te denken aan alle onaangename lotgevallen die me misschien te wachten stonden, waaronder ook de jeugdrechter of de cel.

De taxi draaide met een scherpe bocht 86th Street in. Mijn moeder gleed tegen me aan en greep mijn arm vast; ik zag dat ze zo klam en bleek was als een kabeljauw.

'Ben je wagenziek?' vroeg ik, en ik vergat even mijn eigen problemen. Ze had een akelige, starre uitdrukking op haar gezicht die ik

maar al te goed kende: opeengeperste lippen, een glinsterend voorhoofd en enorme, glazige ogen.

Ze wilde iets zeggen, maar sloeg haar hand voor haar mond toen de taxi met een schok tot stilstand kwam voor het stoplicht en we tegen de zitting werden geworpen.

‘Wacht even,’ zei ik tegen haar, leunde naar voren en klopte op het vette plexiglas, zodat de chauffeur (een sikh met tulband) opschrok.

‘Hé,’ riep ik door het rooster, ‘zo is het wel goed, we gaan er hier uit, ja?’

De sikh keek me strak aan via de versierde binnenspiegel. ‘Wilt u er hier uit?’

‘Ja, graag.’

‘Maar u had een ander adres opgegeven.’

‘Weet ik wel. Maar hier is ook goed,’ zei ik en ik keek weer naar mijn moeder, uitgelopen mascara, een uitgeputte blik, rommelend in haar tas op zoek naar haar portefeuille.

‘Gaat het wel met haar?’ vroeg de chauffeur weifelend.

‘Ja hoor, niks aan de hand. We moeten eruit, dank u.’

Met trillende handen haalde mijn moeder een prop vochtig ogende dollarbriefjes tevoorschijn en duwde ze door het rooster. De sikh pakte ze aan – gelaten de andere kant uit kijkend – en ik stapte uit en hield de deur voor haar open.

Mijn moeder strompelde een beetje toen ze de stoep op stapte en ik pakte haar arm vast. ‘Gaat het wel?’ vroeg ik angstig terwijl de taxi wegscheurde. We waren op Upper Fifth Avenue, bij de herenhuizen tegenover het park.

Ze haalde diep adem, veegde haar voorhoofd af en kneep me in mijn arm. ‘Pfoe,’ zei ze, en ze wapperde zich koelte toe met haar hand. Haar voorhoofd glansde en haar ogen stonden nog een beetje wazig; ze leek op een wat verfromfaaide zeevogel die uit koers was gewaaid. ‘Sorry, ik ben nog steeds een beetje wankel. Goddank zijn we die taxi uit. Het gaat wel, ik heb wat frisse lucht nodig.’

Mensen stroomden langs ons heen op die tochtige hoek: schoolmeisjes in uniform, lachend, rennend en om ons heen springend,

kinderjuffen duwden ingewikkelde buggy's voort met twee of drie baby's. Een geïrriteerde vader, type jurist, drong zich langs ons heen, zijn zoontje voortsleurend aan zijn pols. 'Nee, Braden,' hoorde ik hem zeggen tegen het jochie dat hem in draf probeerde bij te houden, 'zo moet je niet denken, het is belangrijker om een baan te hebben die je leuk vindt.'

We weken uit voor het zeepsop dat een conciërge uit een emmer op de stoep voor zijn pand goot.

'Zeg eens,' zei mijn moeder – vingertoppen tegen haar slaap – 'lag het nou aan mij of was die taxi echt zo ongelóóflik...'

'Smerig? Hawaiian Tropic-lotion en babypoep?'

'Echt...'. Ze wuifde zichzelf lucht toe. 'Het zou nog gegaan zijn als hij niet steeds stopte en optrok. Ik had nergens last van en toen opeens kreeg ik het te kwaad.'

'Waarom vraag je nooit gewoon of je voorin kunt zitten?'

'Je klinkt net als je vader.'

Gegeneerd wendde ik me af, want ik had het zelf ook gehoord, iets van dat ergerniswekkende betweterige toontje. 'Kom, we lopen naar Madison Avenue, daar kun je wel ergens zitten,' zei ik. Ik stierf van de honger en daar was een cafetaria die ik goed vond.

Maar ze schudde haar hoofd – bijna met een huivering, een zichtbare golf van misselijkheid. 'Lucht.' Strepen uitgelopen mascara onder haar ogen. 'Frisse lucht is fijn.'

'Tuurlijk,' zei ik iets te snel, om haar maar ter wille te zijn. 'Ook goed.'

Ik deed erg mijn best om mijn moeder te plezieren, maar zo verward en wazig als ze was had ze mijn toon toch wel gehoord; ze keek me scherp aan en probeerde erachter te komen wat ik dacht. (Nog een slechte gewoonte die we hadden ontwikkeld dankzij al die jaren met mijn vader samen: proberen elkaars gedachten te lezen.)

'Wat?' zei ze. 'Wou je soms ergens heen?'

'Eh, nee, niet echt,' zei ik. Ik deed een stap achteruit en keek in verwarring om me heen; ook al had ik trek, ik voelde me niet in een positie om aan te dringen.

'Het gaat wel weer. Geef me heel even.'

‘Misschien...’ zenuwachtig knipperde ik met mijn ogen, wat wilde ze, wat zou ze prettig vinden? ‘Als we nu eens in het park gingen zitten?’

Tot mijn opluchting knikte ze. ‘Goed dan,’ zei ze, met wat ik haar Mary Poppins-stem noemde, ‘maar niet te lang – tot ik op adem gekomen ben,’ en we liepen naar de zebra op 79th Street, langs getrimde boompjes in barokke plantenbakken en zware deuren met smeedijzeren roosters. Het licht was vervaagd tot een industrieel grijs en de wind was zo krachtig als stoom uit een fluitketel. Aan de overkant bij het park bouwden kunstschilders hun kraampjes op, rolden hun zeilen uit en prikten hun aquarellen op van St. Patrick’s Cathedral en de Brooklyn Bridge.

Zwijgend liepen we verder. Mijn eigen zorgen (waren Toms ouders gebeld? Waarom had ik hem dat niet gevraagd?) en de vraag wat ik als ontbijt zou bestellen zodra ik haar de cafetaria had binnengeloodst streden druk om voorrang in mijn hoofd (een Western-omelet met zelfgemaakte friet en gebakken spek; zij nam vast wat ze altijd nam: bruine toast met gepocheerde eieren en een kop zwarte koffie) en ik lette nauwelijks op waar we heen gingen, toen het tot me doordrong dat ze net iets gezegd had. Ze keek niet naar mij maar naar het park en haar uitdrukking deed me denken aan een beroemde Franse film waarvan ik de naam kwijt was, een film waarin verwarde mensen door winderige straten liepen en heel veel praatten terwijl ze het eigenlijk niet tegen elkaar leken te hebben.

‘Wat zei je?’ vroeg ik, na een moment van verwarring, en ik liep door om haar in te halen. ‘Jij stond...?’

Ze keek geschrokken, alsof ze vergeten was dat ik er was. Door de witte jas, die wapperde in de wind, leek ze nog meer op een langbenige ibis, op het punt zijn vleugels uit te slaan en weg te vliegen over het park.

‘Jij stond wat?’

‘O.’ De uitdrukking verdween van haar gezicht en ze schudde haar hoofd en lachte kort, op haar typische scherpe, kinderlijke manier. ‘Nee. Ik zei “tijdsprong”.’

Het was wel een vreemde uitdrukking maar ik wist wat ze bedoel-